

мента — например, кад се сви људи проглашују једнаким, иако они то нису, ит.сл.

Но, све то не умањује вредност ове књиге с гледишта рашишћавања односа између две данас главне правне теорије и утврђивања суштине права.

Др. Рад. Д. Лукић

Arnold Rose: THEORY AND METHOD IN THE SOCIAL SCIENCES
Minneapolis, Univesity of Minnesota Press, 1954, 351 pp.

Rose је с Gunnar-ом Myrdal-ом коаутор књиге *Америчка дилема* у којој је обрађен положај Црнаца у САД. Поред тога, он је објавио неколико књига о животу друштвених и расних група у америчком друштву. И у првом делу ове књиге, посвећеном социолошкој теорији, налази се неколико радова о друштвеним групама, њиховом месту и улози у друштвеном животу, као и о разним облицима антагонизма који се међу њима појављује и о начину његовог ублажавања и отклањања. У приказу задржаћемо се на методолошким проблемима који обухватају око две трећине књиге.

Роз очигледно није имао намеру да изнесе синтетичан преглед методолошких проблема у социологији који би обухватио и приказ свих разноврсних техника истраживања. Он се задржао само на појединим проблемима који су по његовом мишљењу недовољно обрађени или углавном једнострано и погрешно схваћени. Ти проблеми сврстани су у неколико група: (1) проблем етичко-културних вредности у истраживању друштва, (2) проблеми узамјамних односа социологије и других друштвених наука и (3) поједини спорни проблеми метода и технике истраживања.

Писац сматра да свако социолошко истраживање, ако не и отворено а оно у сваком случају имплицитно, полази од извесних етичко-културних вредности. Те вредности утичу на избор проблема и теориске закључке. Ови последњи, наиме, не утврђују само оно што у стварности постоји и што ће вероватно да се деси, већ и што може да се деси и што треба учинити да би се постигао неки циљ. Интересантни су аргументи којима образлаже нужности практичног карактера социолошког истраживања. Социологија, бар за сад, не може да утврђује универзалне законе који би важили без обзира на услове места и времена. Будући да је теориска вредност социолошких истраживања ограничена на одређену културу и одређено време, то практични значај појединих проблема има одлучујући утицај на избор предмета истраживања. Најплоднија теориска истраживања у социологији последњих тридесет година бавила су се кључним друштвеним проблемима. Роз, међутим, сматра да је исто тако неопходно да сваки истраживач отворено изнесе етичко-културне вредности које су биле претпоставка одређеног истраживања, исто онако као што је неопходно да изнесе податке о емпириским чињеницама и методолошким поступцима помоћу којих су изведени теориски закључци. Он не мисли да социолог треба да прописује шта треба да се ради, већ само да теориски докаже шта треба учинити ако се жели постићи одређени циљ.

С овим схватањем практичног карактера социологије тесно је повезан проблем друштвене примене њених научних резултата: да ли ће се они употребљавати у циљу повећања општег друштвеног благостања, или ће их владајуће групе искористићавати за учвршћење своје доминације. „Постаје очигледно да стичемо извесна потенцијално опасна сазнања о друштву, да развијамо, сликовито речено, социјалну „атомску енергију“. Прво, били смо сведоци ко-

лика је моћ пропаганде и других техника „убеђивања маса“ и распаљивање гомила у циљу контролисања народа, уништавања политичких противника и освајања власти“ (180). Проучавања тржишта, индустријска психологија и друге области научног истраживања исто тако могу постати снажно оружје у рукама експлоататорских слојева. Извори опасности злоупотребе научног знања су бројни. Пре свега многи научници су спремни да продају своје способности оном ко добро плати, без икаквих скрупула према циљу којем научни резултати служе (185). Но још је опаснија тенденција научника да се идентификују са вишим друштвеним слојевима, јер они тада живе њиховим начином живота и ретко долазе у додир са „обичним човеком“. Роз сматра да је неопходно да научни радници у друштвеним наукама буду у додиру са свим слојевима друштва.

„Знање је моћ, и, ако ми научни радници желимо да избегнемо злоупотребе моћи коју стварамо, мораћемо предузети извесне позитивније кораке“ (189). Не претендујући на целовиту анализу овог проблема он сматра да приликом избора предмета за истраживање треба обратити пажњу на могућности коришћења научних резултата у друштву и сугерира потребу да научни радници измене свој став према „необразованом свету“.

У трећем делу књиге, у ком се разматра повезаност социологије са осталим друштвеним наукама, најинтересантније је поглавље о узајамном утицају социологије и политичке економије. Писац у сажетом виду износи њихове корисне међусобне утицаје у прошлости. Они се огледају у придавању већег значаја социолошком истраживању друштвених последица које произлазе из економских промена. Економисти тзв. институционалистичке школе преузели су од социолога многе методолошке поступке и инструменте за мерење друштвених појава, док су социолози много научили од економиста-статистичара, нарочито у погледу анализе временских серија. Социолози могу од економиста још много научити у погледу ригорозне дедуктивне анализе и математичког метода. Писцу је ипак највише стало до тога да истакне користи које економска теорија може извући из темељног социолошког познавања друштвеног оквира у ком се развија економски живот. Класична и неокласична економска теорија, наиме, изграђене су на данас потпуно неприхватљивој социолошкој концепцији друштва као агрегата индивидуалних атома и на рационалистичкој психологији (198-9). Роз уопште не дотиче проблем социолошких основа на којима је изграђена Марксова економска теорија, али се упушта у исцрпну критичку анализу психолошких и социолошких претпоставки класичне грађанске економије (199—209), која заслужује да јој посвете пажњу они економисти који се интересују историјом економских теорија.

Разматрање појединачних методолошких проблема полази од правилне тезе да је у методологији социолошких истраживања врло много отворених и спорних питања. Од десет поглавља од којих свако обрађује посебан проблем — а проблеми међусобно нису чврсто повезани — најинтересантнија су два поглавља о примени статистике парцијалне корелације у социолошком истраживању, поглавље о експерименту и поглавље о научним уопштавањима у социологији.

Књига, уствари низ самосталних радова, писана је полемички и оријентисана на спорне проблеме појединих области, без претензија какве се редовно срећу у уџбеницима да у сажетом синтетичком виду прикажу научне резултате одређеног подручја науке. Намењена у првом реду научним радницима на социологији, она садржи низ оригиналних прилога и сугестија за развијање социолошких метода и теорије.

Војин Милић